Repertoriul jurisprudenței

CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
NILS WAHL
prezentate la 11 septembrie 2018 [1]

Cauza C-378/17

The Minister for Justice and Equality
The Commissioner of An Garda Síochána
împotriva
The Workplace Relations Commission;
intervenienți:
Ronald Boyle,
Brian Fitzpatrick,
Gerard Cotter

[cerere de decizie preliminară formulată de Supreme Court (Curtea Supremă, Irlanda)]

„Cerere de decizie preliminară – Normă care repartizează competența de judecare a unor cauze specifice între două organe în funcție de natura căii de atac exercitate – Căi de atac în materia discriminării în contextul încadrării în muncă – Competență limitată a unui organ constituit prin lege – Lipsa competenței de a soluționa cauzele în care se impune înlăturarea aplicării unei norme naționale contrare dreptului Uniunii – Supremația dreptului Uniunii – Eficacitate deplină – Autonomie procedurală a statelor membre – Echivalență și efectivitate”

1. Care sunt limitele autonomiei procedurale a statelor membre? Sau mai exact, în ce măsură principiul supremației dreptului Uniunii Europene limitează posibilitatea statelor membre de a aplica normele (constituționale) privind repartizarea competenței într-un anumit domeniu de drept? Aceasta este, în esență, întrebarea adresată Curții de către Supreme Court of Ireland (Curtea Supremă din Irlanda) în prezenta cauză.

2. Mai precis, este vorba despre compatibilitatea cu principiul supremației dreptului Uniunii a unei norme care repartizează competența de judecare a unor cauze specifice între High Court (Înalta Curte) și un organ constituit prin lege, respectiv Workplace Relations Commission (Comisia privind raporturile profesionale, denumită în continuare „CRP”).

3. Stabilirea organului competent să soluționeze o cauză depinde de natura căii de atac formulate. Deși CRP este, în general, competentă să soluționeze căile de atac în materia egalității la încadrarea în muncă întemeiate pe Directiva 2000/78/CE [2] și pe legislația națională care transpune această directivă, organul respectiv nu are competența să soluționeze cauzele în care admiterea căii de atac ar determina înlăturarea aplicării unei norme de drept național (primar sau derivat). Din cauza acestei

1 Limba originală: engleza.

2 Directiva Consiliului din 27 noiembrie 2000 de creare a unui cadru general în favoarea egalității de tratament în ceea ce privește încadrarea în muncă și ocuparea forței de muncă (JO 2000, L 303, p. 16, Ediție specială 5, vol. 6, p. 7).

norme, CRP nu este competentă să examineze dacă o dispoziție națională contravine dreptului Uniunii în materia egalității la încadrarea în muncă. Organismul competent să soluționeze cauzele în materia discriminării care implică înlăturarea aplicării unei norme naționale este, în schimb, High Court (Înalta Curte).

4. Întrebarea adresată Curții în prezenta cauză necesită luarea în considerare a însăși *rațiunii* aflate în spatele jurisprudenței ulterioare Hotărârii Simmenthal [3]. Curții i se solicită să examineze dacă principiul constituțional al supremației și, prin extrapolare, al eficacității depline a dreptului Uniunii impune ca un organism precum CRP să aibă competența de a soluționa cauzele care pot necesita înlăturarea aplicării dreptului național, deși există o cale de atac alternativă care, potrivit constatărilor instanței de trimitere, respectă principiile echivalenței și efectivității.

I. Cadrul juridic

A. Dreptul Uniunii

5. Directiva 2000/78 stabilește normele referitoare la egalitatea de tratament în ceea ce privește încadrarea în muncă și ocuparea forței de muncă. În conformitate cu articolul 1, aceasta urmărește să combată discriminarea și să pună în aplicare principiul egalității de tratament în statele membre.

6. Articolul 3 reglementează domeniul de aplicare al directivei. Acesta prevede:

„(1) În limitele competențelor conferite Comunității, prezenta directivă se aplică tuturor persoanelor, atât în sectorul public, cât și în cel privat, inclusiv organismelor publice, în ceea ce privește:

(a) condițiile de acces la încadrare în muncă, la activități nesalariate sau la muncă, inclusiv criteriile de selecție și condițiile de recrutare, oricare ar fi ramura de activitate și la toate nivelurile ierarhiei profesionale, inclusiv în materie de promovare;

[…]”

7. Capitolul II din Directiva 2000/78 se referă la căile de recurs și la aplicarea dreptului. Articolul 9 alineatul (1) din directivă are ca obiect apărarea drepturilor. Acesta prevede:

„Statele membre asigură ca procedurile judiciare și administrative, inclusiv proceduri de conciliere, dacă este necesar, care reglementează respectarea obligațiilor care decurg din prezenta directivă, să fie accesibile tuturor persoanelor care se consideră lezate prin nerespectarea față de ei a principiului egalității de tratament, chiar după ce au încetat relațiile în care discriminarea se presupune a se fi produs.”

3 Hotărârea din 9 martie 1978, Simmenthal (106/77, EU:C:1978:49).

B. Dreptul național

1. Constituția

8. Articolul 34 din Bunreacht na hÉireann (Constituția Irlandei, denumită în continuare „Constituția”) prevede:

„1 Justiția se realizează în instanțe judecătorești stabilite de lege, de judecători numiți în condițiile prevăzute de prezenta Constituție și, în afara cazurilor speciale limitativ prevăzute de lege, ședințele de judecată sunt publice.

2 Instanțele trebuie să includă:

i instanțe de prim grad de jurisdicție;

ii o instanță de apel; și

iii o instanță de ultim grad de jurisdicție.

3 1° Instanțele de prim grad de jurisdicție trebuie să includă o High Court [Înalta Curte] învestită cu o competență de fond deplină de prim grad și cu competența de a soluționa toate aspectele și chestiunile de drept sau de fapt, în materie civilă sau penală.

2° În afara unor dispoziții contrare ale prezentului articol, competența High Court [Înalta Curte] se extinde la problema validității oricărei legi prin raportare la dispozițiile prezentei Constituții, nicio astfel de chestiune neputând fi invocată (prin concluziile cererilor, prin motive sau prin alte metode) în fața unei alte instanțe stabilite prin prezentul articol sau prin orice alt articol din prezenta Constituție în afara High Court [Înalta Curte], a Court of Appeal [Curtea de Apel] sau a Supreme Court [Curtea Supremă].”

9. Articolul 37 alineatul (1) din Constituție prevede:

„Nici o dispoziție din prezenta Constituție nu poate interzice exercitarea unor funcții și competențe limitate de natură judiciară, în alte materii decât cea penală, de orice persoană sau organ autorizat în mod corespunzător prin lege să exercite aceste funcții și competențe, indiferent dacă acea persoană sau acel organ nu are calitatea de judecător sau instanță desemnată sau stabilită în temeiul prezentei Constituții.”

2. Legislația relevantă în materia încadrării în muncă

10. În Irlanda, interdicția discriminării pe motive de vârstă este prevăzută în Employment Equality Acts [Legile privind egalitatea în materie de încadrare în muncă] [4].

4 În cauza aflată pe rolul instanței de trimitere, actele normative relevante sunt Employment Equality Acts 1998 to 2004 [Legile din 1998-2004 privind egalitatea în materie de încadrare în muncă] și, după caz, modificările ulterioare ale acestora.

11. CRP [fostul Equality Tribunal (Tribunalul pentru egalitate, Irlanda)] este un organism cvasi-judiciar înființat să examineze, să judece și să soluționeze cauzele din materia discriminării[5]. În conformitate cu dispozițiile relevante din Legile privind egalitatea în materie de încadrare în muncă, CRP are dreptul să emită ordonanțe de obligare la plata unor despăgubiri aferente unor restanțe salariale, să dispună aplicarea egalității de tratament, să adopte ordonanțe prezidențiale și să oblige angajatorul la reintegrarea lucrătorului, cu sau fără plata unor despăgubiri.

12. În conformitate cu Garda Síochána regulations [Regulamentele privind Garda Síochána][6], o persoană poate fi admisă ca stagiar pentru a deveni membru al poliției naționale doar dacă are vârsta cuprinsă între 18 și 35 de ani în prima zi a lunii în care anunțul pentru ocuparea postului respectiv a fost publicat pentru prima dată într-un ziar cu răspândire națională.

II. Situația de fapt, procedura și întrebarea preliminară

13. Între 2005 și 2007, domnul Ronald Boyle, domnul Brian Fitzpatrick și domnul Gerard Cotter (denumiți în continuare „intervenienții") au depus cereri de înscriere pentru a fi instruiți ca membri ai An Garda Síochána (Poliția națională, Irlanda). Cererile au fost respinse pentru motivul că Regulamentele privind Garda Síochána au stabilit vârsta maximă pentru admitere ca stagiar la 35 de ani (denumită în continuare „măsura privind limita de vârstă").

14. În temeiul Legilor privind egalitatea în materie de încadrare în muncă, intervenienții au contestat deciziile de respingere a cererilor respective la (ceea ce era la acea vreme) Equality Tribunal. Aceștia au susținut că măsurile privind limita de vârstă constituie un tratament discriminatoriu în contextul încadrării în muncă pe motive de vârstă.

15. Contrar a ceea ce sugerează numele său, Equality Tribunal nu este o instanță, ci un organ constituit prin lege. Acesta avea competența de a soluționa căile de atac în materia egalității la încadrarea în muncă până în 2015. Începând cu 2015, CRP a preluat competențele Equality Tribunal.

16. Potrivit instanței de trimitere, articolul 34 alineatul 3 al doilea paragraf din Constituție conferă exclusiv instanțelor judecătorești competența de a înlătura aplicarea unei norme naționale. În consecință, Equality Tribunal și succesoarea sa, CRP, nu au, în calitatea lor de organe instituite prin lege, competența de a soluționa cauzele în care protecția jurisdicțională efectivă ar necesita înlăturarea aplicării unei norme naționale în temeiul dreptului național sau al dreptului Uniunii.

17. În procedura în fața Equality Tribunal, Minister for Justice and Equality (ministrul justiției și egalității, denumit în continuare „ministrul") a pus în discuție problema competenței. Întrucât intervenienții au considerat că măsura privind limita de vârstă este contrară Directivei 2000/78 și Legilor privind egalitatea în materie de încadrare în muncă, legislația prin care a fost transpusă directiva, prin căile de atac formulate a fost solicitată înlăturarea aplicării măsurii privind limita de vârstă, o normă de drept național. Susținând că Equality Tribunal nu era competent să înlăture aplicarea unei norme naționale, ministrul a solicitat Equality Tribunal să se pronunțe cu titlu preliminar asupra competenței, înainte de a examina cauza pe fond.

18. Equality Tribunal a refuzat să procedeze astfel. În schimb, a stabilit un termen de judecată pentru data de 11 iunie 2008, termen la care urma să se pronunțe atât în ceea ce privește chestiunea competenței, cât și cu privire la aspectele de fond privind discriminarea pe motive de vârstă.

5 Ca urmare a adoptării Workplace Relations Act, 2015 [Legea din 2015 privind raporturile profesionale], funcțiile relevante ale Equality Tribunal au fost transferate către CRP.

6 Garda Síochána (Admissions and Appointments) (Amendment) Regulations, 2004 [Regulamentul din 2004 privind Garda Síochána (recrutare și numire)] (S. I. nr. 749 din 2004).

19. Ca urmare a faptului că Equality Tribunal a refuzat să examineze chestiunea competenței cu titlu preliminar, ministrul a atacat decizia acestuia în fața High Court (Înalta Curte).

20. În primul rând, ministrul a solicitat High Court (Înalta Curte) să interzică Equality Tribunal să continue examinarea căilor de atac formulate de intervenienți. În al doilea rând, ministrul a solicitat High Court (Înalta Curte) să declare că Equality Tribunal nu era competent să examineze căile de atac.

21. La 17 februarie 2009, High Court (Înalta Curte) a decis că Equality Tribunal nu avea competența, în temeiul dreptului național, să organizeze o ședință, ceea ce presupunea în mod implicit recunoașterea competenței sale de a anula sau de a înlătura aplicarea unei norme naționale precum măsura privind limita de vârstă.

22. Equality Tribunal a declarat recurs împotriva acestei decizii la Supreme Court (Curtea Supremă, Irlanda). Până la data la care recursul a fost luat spre examinare de Supreme Court (Curtea Supremă), Equality Tribunal a devenit CRP.

23. Supreme Court (Curtea Supremă) a pronunțat o hotărâre la 15 iunie 2017 (denumită în continuare „hotărârea din 15 iunie 2017”)[7]. Ea a confirmat decizia High Court (Înalta Curte), în sensul că CRP nu este competentă să înlăture aplicarea unei norme naționale. Supreme Court (Curtea Supremă) a adăugat însă că acele cauze a căror soluționare ar fi, în mod normal, de competența CRP, dar în care respectivul organ administrativ ar putea avea obligația, în temeiul dreptului intern sau al dreptului Uniunii, să înlăture aplicarea unei norme naționale, trebuie, în schimb, să fie înaintate spre soluționare High Court (Înalta Curte).

24. Având îndoieli cu privire la aspectul dacă o astfel de repartizare a competențelor între un organ constituit prin lege și o instanță judecătorească este compatibilă cu dreptul Uniunii, instanța de trimitere a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară:

„Atunci când

a) un organ național este constituit prin lege și are competența generală de a asigura, *inter alia*, aplicarea dreptului Uniunii într-un domeniu specific;

b) dreptul național impune ca un asemenea organ să nu aibă competență într-o serie limitată de situații în care o cale de atac efectivă ar impune înlăturarea aplicării unei norme naționale, în temeiul dreptului național sau al dreptului Uniunii; și

c) instanțe naționale corespunzătoare ar avea competența de a pronunța orice decizie adecvată de înlăturare a aplicării dreptului național, necesară pentru a asigura respectarea normei de drept al Uniunii în discuție, ar avea competența de a soluționa cauze în care o asemenea cale de atac este necesară, ar avea competența în asemenea cauze de a adopta orice măsură impusă de dreptul Uniunii și considerată conformă cu principiile echivalenței și efectivității în jurisprudența Uniunii,

7 De fapt, pe lângă decizia de trimitere din 15 iunie 2017, instanța de trimitere a pronunțat de asemenea, la aceeași dată, o hotărâre separată [Minister for Justice, Equality & Law Reform and Others v. The Workplace Commission (2017) IESC 43] prin care a soluționat chestiunile privind competența CRP în temeiul dreptului național. În cadrul acelei hotărâri, instanța de trimitere s-a pronunțat și cu privire la anumite chestiuni de drept al Uniunii. Ea a examinat în special dacă repartizarea competenței între CRP și High Court (Înalta Curte) a respectat principiile echivalenței și efectivității.

organul constituit prin lege trebuie să fie totuși considerat a avea competența să soluționeze o cale de atac împotriva unei norme de drept național contestată din perspectiva încălcării dreptului Uniunii relevant și, în cazul în care admite calea de atac respectivă, trebuie să înlăture aplicarea acelei norme naționale, deși dreptul național conferă unei instanțe constituite în temeiul Constituției, iar nu organului în discuție, competență în toate cauzele în care validitatea unei norme este contestată, indiferent de motiv, sau în care se solicită înlăturarea aplicării unei norme?”

25. Au depus observații scrise ministrul, Commissioner of An Garda Síochána, Irlanda, CRP, primul și al treilea dintre intervenienți, guvernul ceh și Comisia Europeană. Cu excepția guvernului ceh, aceste părți au prezentat și observații orale în ședința din 5 iunie 2018.

III. Analiză

26. Înainte de a examina întrebarea adresată, vom analiza pe scurt chestiunea inadmisibilității invocată de guvernul ceh.

A. Cu privire la admisibilitate

27. În observațiile sale scrise, guvernul ceh susține că cererea de decizie preliminară ar trebui să fie declarată inadmisibilă. În opinia sa, instanța de trimitere nu a precizat cu care prevedere a Directivei 2000/78 ar putea fi incompatibilă norma națională în discuție; dimpotrivă, formularea întrebării preliminare este atât de generală, încât nu are nicio legătură cu directiva sau cu alte dispoziții de drept al Uniunii.

28. Afirmația este adevărată. Totuși, aceasta nu înseamnă că cererea este inadmisibilă.

29. Curtea refuză să răspundă la o întrebare adresată doar atunci când este evident că interpretarea solicitată a dreptului Uniunii nu are nicio legătură cu realitatea sau cu obiectul litigiului principal, atunci când problema este de natură ipotetică sau atunci când Curtea nu dispune de elementele de fapt și de drept necesare pentru a răspunde în mod util întrebărilor care i-au fost adresate [8].

30. Din decizia de trimitere formulată în prezenta cauză reiese cu claritate că întrebarea adresată nu privește compatibilitatea măsurii privind limita de vârstă (sau a normei de competență în cauză) cu o prevedere specifică din Directiva 2000/78. Curții i se solicită mai degrabă să clarifice o problemă de principiu care depășește frontierele dispozițiilor individuale ale directivei. După cum s-a arătat deja, ea se referă la compatibilitatea cu dreptul Uniunii a unei norme (constituționale) care repartizează competența între un organ constituit prin lege, respectiv CRP, și High Court (Înalta Curte) în cauze specifice, în funcție de natura căii de atac formulate.

31. În plus, decizia de trimitere conține atât elementele de fapt, cât și pe cele de drept necesare pentru a permite Curții să răspundă în mod util la întrebarea adresată. Din această ordonanță reiese totodată în mod clar motivul pentru care întrebarea nu este nici ipotetică și nici lipsită de legătură cu realitatea sau cu obiectul litigiului principal.

32. În consecință, cererea de decizie preliminară trebuie declarată admisibilă.

8 A se vedea printre altele Hotărârea din 6 septembrie 2016, Petruhhin (C-182/15, EU:C:2016:630, punctul 20 și jurisprudența citată).

B. Cu privire la fond

33. Pentru a stabili dacă CRP este competentă să judece cauze în care protecția jurisdicțională efectivă ar impune înlăturarea aplicării unei norme naționale în temeiul dreptului național sau al dreptului Uniunii, instanța de trimitere a reținut că, potrivit dreptului constituțional irlandez, prerogativa înlăturării aplicării normelor de drept național primar sau derivat aparține, în principiu, instanțelor de drept comun.

34. Motivul este acela că, cu excepția dispozițiilor contrare prevăzute de dreptul Uniunii, normele de competență trebuie interpretate în lumina unei cerințe fundamentale, prevăzute la articolul 34 din Constituție, respectiv aceea ca justiția să fie realizată în instanțe judecătorești stabilite potrivit dispozițiilor Constituției.

35. În această privință, instanța de trimitere a subliniat de asemenea că, în mod excepțional, articolul 37 alineatul (1) din Constituție permite unei persoane fizice sau unui organ să îndeplinească „funcții și competențe limitate de natură judiciară” în alte materii decât cea penală. Astfel, în temeiul dreptului irlandez, competențele de natură judiciară pot fi conferite prin dispoziții normative unui organ constituit prin lege, sub condiția ca aceste competențe să fie limitate.

36. CRP este un asemenea organ constituit prin lege cu funcții limitate de natură judiciară. În conformitate cu Legile privind egalitatea în materie de încadrare în muncă, căile de atac privind discriminarea în contextul încadrării în muncă se adresează CRP ca organ de prim grad de jurisdicție [9]. Mai precis, CRP soluționează căile de atac ce vizează încălcările (săvârșite de angajatori și de prestatorii de servicii) și litigiile referitoare la drepturile conferite de legislația în materie de încadrare în muncă, egalitate și egalitate de tratament. Odată ce o cale de atac este adresată CRP, directorul general al acestei instituții stabilește în prealabil dacă respectiva cauză poate fi înaintată unui mediator pentru a demara procesul de mediere între părțile implicate. În situația în care cauza nu este susceptibilă de mediere, directorul general va înainta cauza unui „adjudication officer” (funcționar cu putere de decizie) în vederea pronunțării unei soluții [10].

37. Prin hotărârea din 15 iunie 2017, instanța de trimitere a constatat, în contextul chestiunii privind competența cu care era sesizată, că CRP nu este competentă în temeiul dreptului național să înlăture de la aplicare o normă națională. Aceasta deoarece nu a fost conferită nicio astfel de competență CRP prin lege. Instanța de trimitere a constatat de asemenea că nicio astfel de competență nu s-ar putea naște în mod implicit.

38. Astfel, instanța de trimitere a statuat că, având în vedere cerințele constituționale ale ordinii juridice irlandeze, cauzele care impun înlăturarea aplicării unei norme naționale nu sunt, în general, de competența CRP. În loc să se adreseze CRP, petenții trebuie să depună cererile direct la High Court (Înalta Curte), care are competența să soluționeze astfel de cauze.

39. Repartizarea competenței între CRP și High Court (Înalta Curte) se întemeiază pe eventuala măsură de protecție jurisdicțională efectivă care ar fi necesară pentru a pune capăt pretinsei discriminări. Mai exact, CRP *nu* are competența de a examina o cale de atac dacă respectiva cauză presupune (în cazul în care calea de atac a fost admisă) înlăturarea aplicării unei norme de drept național primar sau derivat.

9 Discriminarea pe motive de sex reprezintă o excepție de la această regulă: în cauzele privind discriminarea pe motive de sex, petentul poate *alege* să se adreseze direct Circuit Court.

10 A se vedea https://www.workplacerelations.ie/en/Complaints_Disputes/Adjudication/ (accesat la 5 iulie 2018).

40. High Court (Înalta Curte) are competență exclusivă să soluționeze astfel de cauze. Prin urmare, petenții precum intervenienții din prezenta cauză care consideră că au fost lezați printr-un instrument legislativ (sau a căror cale de atac ar presupune înlăturarea aplicării unei norme naționale) trebuie să inițieze „proceduri de control jurisdicțional” în fața High Court (Înalta Curte) pentru a obține repararea prejudiciului prin înlăturarea aplicării unei norme naționale considerate a fi contrară unei norme de rang superior (în speță Directiva 2000/78).

41. Dar repartizarea competenței între CRP și High Court (Înalta Curte) este compatibilă cu dreptul Uniunii?

42. Această întrebare, care este adresată Curții cu titlu preliminar, se referă în mod clar la limitele autonomiei procedurale a statelor membre. Cu toate acestea, răspunsul la întrebarea menționată necesită, înainte de toate, luarea în considerare a principiului constituțional al supremației dreptului Uniunii și, ca parte integrantă a acestuia, a obligației tuturor organelor statului membru de a asigura, în aria lor de competență, eficacitatea deplină a dreptului Uniunii.

43. Înainte de a aborda aceste chestiuni, trebuie subliniat de la început că prin întrebarea preliminară nu se solicită în mod explicit Curții o interpretare a principiului autonomiei procedurale și a principiilor conexe ale echivalenței și efectivității. Dimpotrivă, instanța de trimitere arată că s-a stabilit deja, în lumina jurisprudenței Curții, că norma de competență respectă aceste principii. Prin urmare, Supreme Court of Ireland (Curtea Supremă, Irlanda) solicită Curții, în esență, să clarifice dacă, *în pofida respectării acestor principii*, norma de competență este contrară dreptului Uniunii.

44. Având în vedere repartizarea competențelor între Curte și instanțele naționale în cadrul procedurii preliminare instituite prin articolul 267 TFUE, acesta este (înainte de toate) contextul în care, în opinia noastră, trebuie examinată întrebarea preliminară.

1. Interacțiunea dintre principiul supremației și autonomia procedurală a statelor membre

45. Cu siguranță, distincția dintre înlăturarea aplicării unei norme și anularea unei norme poate avea uneori un caracter pur teoretic în practică. Nu este exclus nici ca, din perspectiva unui anumit sistem juridic național, să nu se poată stabili o distincție reală între cele două[11]. Totuși, din perspectiva dreptului Uniunii, este importantă distincția dintre obligația de a înlătura aplicarea unei norme naționale (deoarece se află în conflict cu dreptul Uniunii) *într-o anumită cauză* și obligația de a anula o astfel de dispoziție, care are un efect mai larg, în sensul că dispoziția respectivă nu mai este valabilă în nicio situație (*ex tunc* sau *ex nunc*).

46. Jurisprudența subsecventă Hotărârii Simmenthal, prin care a fost instituit principiul constituțional al supremației și care subliniază rolul instanțelor de judecată și al autorităților administrative în garantarea eficacității depline a dreptului Uniunii, se bazează pe distincția respectivă[12]. Această distincție se întemeiază pe structura descentralizată a sistemului juridic al Uniunii care lasă fiecărui stat membru sarcina de a defini modalitățile adecvate pentru repararea prejudiciului rezultat din încălcarea drepturilor conferite de dreptul Uniunii și, mai important, pe aceea de a stabili instituțiile învestite cu competența de a anula (sau invalida) normele juridice.

11 Hotărârea din 15 iunie 2017, punctele 5.3. și 5.6.

12 A se vedea în special Hotărârea din 22 octombrie 1998, IN. CO. GE.’90 și alții (C-10/97-C-22/97, EU:C:1998:498, punctul 21). A se vedea de asemenea Concluziile avocatului general Ruiz-Jarabo Colomer prezentate în cauzele conexate IN. CO. GE.’90 și alții (C-10/97-C-22/97, EU:C:1998:228, punctele 16-44).

a) Necesitatea de a garanta eficacitatea deplină a dreptului Uniunii: obligația tuturor organelor statului de a înlătura aplicarea unei norme naționale contrare dreptului Uniunii

47. Jurisprudența subsecventă Hotărârii Simmenthal [13] se referă la înlăturarea aplicării unor norme juridice sau, mai precis, la obligația organelor statului de a înlătura aplicarea normelor naționale care sunt contrare dreptului Uniunii, un corolar inevitabil al doctrinei constituționale a efectului direct instituite prin Hotărârea van Gend en Loos [14]. Pe lângă pregătirea terenului pentru o rețea de instanțe judecătorești ale Uniunii, Curtea a statuat, în celebra Hotărâre Simmenthal, următoarele:

„21. […] [O]rice instanță națională, sesizată în cadrul competenței sale, are obligația de a aplica integral dreptul Uniunii și de a proteja drepturile pe care acesta le conferă particularilor, prin neaplicarea oricărei dispoziții contrare a legislației naționale, indiferent dacă aceasta este anterioară sau ulterioară normei comunitare.

22. [P]rin urmare, ar fi incompatibilă cu cerințele inerente ale însești naturii dreptului comunitar orice dispoziție dintr-o ordine juridică națională sau orice practică legislativă, administrativă sau judiciară ce ar avea ca efect diminuarea eficacității dreptului comunitar prin faptul de a nega instanței competente să aplice acest drept prerogativa de a face, chiar în momentul acestei aplicări, tot ceea ce este necesar pentru a înlătura dispozițiile legislative naționale care ar constitui eventual un obstacol în calea eficienței depline a normelor comunitare.

23. [A]ceasta ar fi situația în cazul în care, în ipoteza unui conflict între o dispoziție de drept comunitar și o lege națională ulterioară, soluționarea acestui conflict ar fi rezervată unei autorități, alta decât instanța chemată să asigure aplicarea dreptului comunitar, învestită cu o putere de apreciere proprie, chiar dacă obstacolul astfel provocat în calea eficacității depline a dreptului comunitar nu ar fi decât temporar.

24. […] prin urmare […] instanța națională care trebuie să aplice, în cadrul competenței sale, dispozițiile de drept comunitar are obligația de a asigura efectul deplin al acestor norme, înlăturând, dacă este necesar, din oficiu aplicarea oricărei dispoziții contrare a legislației naționale, chiar ulterioare, fără a fi necesar să solicite sau să aștepte înlăturarea prealabilă a acesteia pe cale legislativă sau prin orice alt procedeu constituțional.” [15]

48. Cu alte cuvinte, Hotărârea Simmenthal (printre alte aspecte de importanță constituțională fundamentală) a privit competența unei instanțe inferioare de a înlătura aplicarea unei norme naționale contrare dreptului Uniunii, fără a aștepta ca o instanță superioară să anuleze prevederea respectivă [16].

49. În jurisprudența ulterioară, Curtea a precizat totuși că o asemenea obligație incumbă și altor organe ale statului, inclusiv autorităților administrative. În Hotărârea Costanzo [17], Curtea a reținut că autorităților administrative le revine aceeași obligație ca instanțelor naționale de a aplica dispozițiile cu efect direct ale unei directive. Curtea a considerat că, atunci când sunt îndeplinite condițiile în care particularii pot invoca dispozițiile unei directive în fața instanțelor naționale, toate organele administrației publice (inclusiv colectivitățile locale) sunt obligate să pună în aplicare aceste dispoziții și să înlăture aplicarea normelor naționale care nu sunt conforme cu ele [18].

13 Hotărârea din 9 martie 1978, Simmenthal (106/77, EU:C:1978:49).

14 Hotărârea din 5 februarie 1963, van Gend & Loos (26/62, EU:C:1963:1).

15 Hotărârea din 9 martie 1978, Simmenthal (106/77, EU:C:1978:49, punctele 21-24).

16 Jurisprudența respectivă a fost reiterată într-o multitudine de cauze soluționate de Curte. A se vedea printre altele Hotărârea din 19 iunie 1990, Factortame și alții (C-213/89, EU:C:1990:257, punctele 20 și 21), Hotărârea din 4 iunie 1992, Debus (C-13/91 și C-113/91, EU:C:1992:247, punctul 32), Hotărârea din 2 august 1993, Levy (C-158/91, EU:C:1993:332, punctul 9), și Hotărârea din 5 martie 1998, Solred (C-347/96, EU:C:1998:87, punctul 30).

17 Hotărârea din 22 iunie 1989, Costanzo (103/88, EU:C:1989:256).

18 Idem, punctele 31-33.

50. Hotărârea CIF [19] privea, *inter alia*, competența (contestată) a autorității italiene de concurență de a înlătura aplicarea unor norme naționale care impuneau sau facilitau comportamente contrare prevederilor articolului 81 alineatul (1) CE [în prezent articolul 101 alineatul (1) TFUE]. Întreprinderile supuse investigației afirmau că autoritatea menționată avea obligația să aplice aceste norme naționale și nu putea să le înlăture. Autoritatea de concurență susținea că o astfel de competență rezulta din principiul efectului direct și din principiul supremației dreptului Uniunii.

51. În acest context, Curtea a reiterat că obligația de a înlătura aplicarea normelor naționale contrare dreptului Uniunii revine tuturor organelor statului, inclusiv autorităților administrative. Această obligație implică, în cazul în care circumstanțele o impun, îndatorirea de a lua toate măsurile corespunzătoare pentru a garanta eficacitatea deplină a dreptului Uniunii [20].

52. Apoi, Curtea a evidențiat că autoritatea națională de concurență era responsabilă pentru garantarea respectării articolului 81 CE. Această dispoziție coroborată cu articolul 10 CE [în prezent articolul 4 alineatul (3) TUE] a impus statelor membre să se abțină de la adoptarea oricărei măsuri contrare dreptului Uniunii în materia concurenței. Efectul util al acestor norme ale Uniunii ar fi diminuat dacă autoritatea națională de concurență nu ar fi în măsură să declare că o normă națională este contrară articolului 81 CE (și articolului 10 CE) și dacă, în consecință, nu ar înlătura aplicarea normei naționale respective [21].

53. Astfel, jurisprudența menționată mai sus prevede în mod clar că este irelevant dacă sistemul juridic național acordă organului din statul membru în cauză competența de a înlătura aplicarea unei norme naționale care este contrară dreptului Uniunii. Organul respectiv trebuie totuși să procedeze astfel în cazul în care este necesar pentru a asigura efectivitatea deplină a dreptului Uniunii.

54. Cu toate acestea, trebuie subliniat că, în conformitate cu dispozitivul Hotărârii Simmenthal, o astfel de obligație nu există decât atunci când organul în cauză acționează *în limitele competențelor* care îi sunt atribuite (în temeiul dreptului național) [22].

55. În ceea ce privește în special instanțele naționale, Curtea a statuat în mod expres că obligația de a înlătura aplicarea unei norme naționale este limitată de competența conferită instanței naționale chemate să aplice prevederile dreptului Uniunii. Această afirmație sugerează, pe de o parte, că Curtea este atentă la libertatea pe care statele membre trebuie să o rețină în definirea structurii lor judiciare și administrative, în concordanță cu tradițiile constituționale ale acestora. Pe de altă parte, ea reflectă respectul purtat diferitelor sisteme constituționale care reprezintă împreună fundamentul sistemului juridic al Uniunii.

56. În fapt, jurisprudența urmărește să asigure că un organ al statului, care acționează în cadrul structurii judiciare și/sau administrative a statului membru în cauză, poate proteja în mod adecvat drepturile unui particular care derivă din dreptul Uniunii și să garanteze astfel eficacitatea deplină a dreptului Uniunii.

19 Hotărârea din 9 septembrie 2003, CIF (C-198/01, EU:C:2003:430).

20 Idem, punctul 49.

21 Idem, punctul 50.

22 Hotărârea din 9 martie 1978, Simmenthal (106/77, EU:C:1978:49, punctul 21), și Hotărârea din 19 iunie 1990, Factortame și alții (C-213/89, EU:C:1990:257, punctul 20). A se vedea de asemenea Hotărârea din 10 aprilie 1984, von Colson și Kamann (14/83, EU:C:1984:153, punctul 26).

b) Obligația de a garanta eficacitatea deplină a dreptului Uniunii în limitele competențelor conferite organului în cauză

57. CRP este organul desemnat în mod specific de legiuitorul irlandez pentru a garanta, conform articolului 9 alineatul (1) din Directiva 2000/78, aplicarea efectivă a obligațiilor care decurg din directivă. În general, el este competent să soluționeze căile de atac în materia discriminării în contextul încadrării în muncă.

58. Prin urmare, s-ar putea susține că principiul supremației, instituit de Curte în Hotărârea Simmenthal, printr-o metodă inovativă la acea dată, presupune că CMR trebuie să fie competentă să înlăture aplicarea unei norme naționale considerate contrare Directivei 2000/78 (în cauză, măsura privind limita de vârstă). Aceasta este, în esență, ceea ce susțin CRP, primul și al treilea intervenient și Comisia.

59. O astfel de abordare este, într-o anumită măsură, atractivă. Cu toate acestea, nu suntem convinși că este cea corectă.

60. În acest stadiu, este foarte important să se sublinieze că nu se poate ignora importanța constituțională a supremației dreptului Uniunii ca principiu fundamental al ordinii juridice *sui generis* a Uniunii. Datorită importanței sale fundamentale, supremația dreptului Uniunii nu permite excepții. Într-adevăr, a accepta excepții de la supremația dreptului Uniunii ar aduce atingere fundației pe care este construit sistemul juridic al Uniunii.

61. Prin urmare, considerăm că este evident că orice normă internă (de natură constituțională sau de altă natură) care restrânge, de manieră generală, competența de a înlătura aplicarea unei norme naționale, pe care o conferă doar instanțelor judecătorești, este în mod evident contrară principiului supremației dreptului Uniunii, astfel cum a fost instituit de Curte în special prin Hotărârile Simmenthal și Costanzo. Într-adevăr, nu există nicio îndoială că o astfel de normă ar fi în contradicție flagrantă cu norma stabilită de Curte în temeiul căreia *toate* organele administrative sunt obligate să aplice prevederile de drept al Uniunii cu efect direct și să înlăture aplicarea unei norme naționale contrare acestora [23].

62. Totuși, la o examinare mai atentă, prezenta cauză este diferită de jurisprudența care a rezultat din Hotărârea Simmenthal. Aspect semnificativ, norma de competență în litigiu în procedura principală nu pune în discuție nici supremația dreptului Uniunii, nici, prin urmare, eficacitatea deplină a dreptului Uniunii.

63. Prezenta cauză privește problema dacă dreptul Uniunii este cel care trebuie să stabilească organul judiciar care ar trebui să fie competent să soluționeze o anumită categorie de cauze.

64. Ea este diferită de situația în care unei instanțe competente material să examineze o cauză, precum în Hotărârea Simmenthal, sau unei autorități cu competență exclusivă să adopte o decizie administrativă, precum în Hotărârea Costanzo, i se limitează competența de a da efect deplin dreptului Uniunii și astfel, acolo unde este cazul, de a asigura protecție jurisdicțională efectivă în cazul încălcării unei norme de drept al Uniunii.

65. Prezenta cauză se deosebește și de situația din cauza CIF (o variantă a situației descrise mai sus), în care o autoritate națională nu are în mod explicit competența să înlăture aplicarea unei norme naționale care este contrară dreptului Uniunii în materia concurenței, a cărui respectare trebuia să fie garantată tocmai de autoritatea respectivă.

23 Hotărârea din 9 martie 1978, Simmenthal (106/77, EU:C:1978:49, punctul 21), și Hotărârea din 22 iunie 1989, Costanzo (103/88, EU:C:1989:256, punctele 31-33).

66. Ar trebui subliniat că situația din prezenta cauză este una în care dreptul național, astfel cum este interpretat de instanța de trimitere, repartizează competența *materială* în cauze specifice între CRP și High Court (Înalta Curte), prin atribuirea în mod *exclusiv* în favoarea acesteia din urmă a competenței de judecare a cauzelor care implică contestarea validității unei norme sau care necesită înlăturarea aplicării unei norme.

67. În acest context procedural specific, trebuie, în opinia noastră, acționat cu prudență în identificarea punctelor comune cu jurisprudența care a rezultat din Hotărârea Simmenthal.

68. După cum am menționat deja, *logica* acestei jurisprudențe constă în a asigura eficacitatea deplină a dreptului Uniunii și în special în a permite unui particular să beneficieze de o protecție efectivă a drepturilor sale derivate din dreptul Uniunii în fața organului administrativ sau a instanței judecătorești *care are competența* să examineze cauza. Pentru a asigura o astfel de protecție, toate organele statului trebuie să aibă de asemenea competența de a înlătura aplicarea unei norme de drept național, chiar și în cazul în care ordinea juridică națională nu acordă o astfel de competență organului respectiv. Ar fi problematic, din punctul de vedere al deplinei eficacități a dreptului Uniunii, dacă ar fi necesar mai întâi să se obțină o declarație de incompatibilitate a dispoziției relevante cu dreptul Uniunii sau o invalidare a acesteia de la o instanță (de rang superior).

69. Prin urmare, jurisprudența Curții asigură faptul că instanțele și autoritățile chemate să pună în aplicare dreptul Uniunii pot să facă acest lucru pe deplin *în aria lor de competență*.

70. În schimb, în opinia noastră, jurisprudența menționată nu urmărește să influențeze repartizarea *competenței* de a soluționa cauzele între instanțele de judecată (și/sau organele administrative). Astfel, ea nu permite unei instanțe de judecată (sau, *a fortiori*, unui organ administrativ) să încalce normele de competență în numele unei eficacități depline a dreptului Uniunii. Aceasta se datorează, în esență, faptului că statele membre beneficiază, în principiu, de o autonomie considerabilă în elaborarea de norme procedurale, precum cele privind desemnarea autorității sau a instanței competente în anumite categorii de cauze, în măsura în care principiile echivalenței și efectivității sunt respectate [24].

71. În opinia noastră, un organ administrativ sau o instanță poate avea obligația de a înlătura aplicarea unei norme naționale pentru a asigura eficacitatea deplină a dreptului Uniunii numai dacă s-a stabilit de la bun început că acest organ are competența materială de a examina cauza (sau, în ceea ce privește autoritățile în sens mai larg, de a lua o decizie într-o anumită materie).

72. Toate părțile par să accepte că, în temeiul dreptului constituțional național, CRP nu are o astfel de competență. În cazul în care ar examina o cale de atac care ar necesita înlăturarea aplicării unei norme naționale, CRP ar depăși limitele competenței sale.

73. Trebuie subliniat că, în opinia instanței de trimitere, norma în discuție în litigiul principal privește competența *materială*: ea împarte competența de a judeca în primă instanță contenciosul în cauze specifice între CRP și High Court (Înalta Curte). Aceasta presupune că, în categoria specială a cauzelor din materia discriminării în contextul încadrării în muncă în care admiterea căii de atac ar implica înlăturarea aplicării unei norme naționale, organul judiciar competent să examineze o astfel de cauză este High Court (Înalta Curte).

74. Este adevărat că, în sfera sa de competență, CRP are sarcina să asigure respectarea normelor privind egalitatea în materie de încadrare în muncă, inclusiv Directiva 2000/78. Totuși, această competență este limitată de norma de competență în discuție în prezenta cauză.

24 A se vedea, *ex multis*, Hotărârea din 16 decembrie 1976, Rewe-Zentralfinanz și Rewe-Zentral (33/76, EU:C:1976:188, punctul 5), Hotărârea din 16 decembrie 1976, Comet (45/76, EU:C:1976:191, punctele 13-16), Hotărârea din 14 decembrie 1995, Peterbroeck (C-312/93, EU:C:1995:437, punctul 12 și jurisprudența citată), Hotărârea din 13 martie 2007, Unibet (C-432/05, EU:C:2007:163, punctul 39 și jurisprudența citată), și Hotărârea din 7 iunie 2007, van der Weerd și alții (C-222/05-C-225/05, EU:C:2007:318, punctul 28 și jurisprudența citată).

75. În prezenta procedură nu a fost invocat faptul că CRP nu ar fi în măsură să ofere o protecție jurisdicțională efectivă sau să asigure o eficacitate deplină a dreptului Uniunii în cauzele în care este competentă (adică în cauzele în care calea de atac vizează, în esență, discriminarea exercitată de un angajator, iar nu cea rezultată dintr-un instrument legislativ). Pur și simplu ea nu are *nicio* competență în cauzele în care admiterea căii de atac implică înlăturarea aplicării unei norme.

76. Această împrejurare, în opinia noastră, face distincția între prezenta cauză și jurisprudența amintită mai sus: chestiunea dacă organul în cauză era competent să examineze cauza (sau să adopte o decizie cu privire la o anumită chestiune) nu a fost nicidecum invocată în cauzele respective. Dimpotrivă, numitorul comun în toate acele cauze este faptul că instanța sau autoritatea competentă era limitată nu în ceea ce privește competența, ci în ceea ce privește *instrumentele* pe care le avea la dispoziție pentru a asigura eficacitatea deplină a dreptului Uniunii.

77. Desigur, ar fi tentant să facem o paralelă cu Hotărârea CIF. Astfel cum a subliniat Comisia în ședință, în cauza CIF ar fi existat o cale procedurală alternativă pentru o persoană care dorea să solicite repararea prejudiciului rezultat din încălcarea dreptului Uniunii în materie de concurență: instanțele de drept comun. Aceste instanțe ar fi avut, în conformitate cu jurisprudența Curții, obligația de a înlătura aplicarea unei norme naționale aflate în conflict cu dreptul Uniunii. Chiar dacă, teoretic, o asemenea alternativă ar exista, Curtea a constatat că autoritatea de concurență italiană avea obligația de a înlătura aplicarea unei norme naționale pentru a asigura eficacitatea deplină a dreptului Uniunii în materia concurenței.

78. Totuși, este deosebit de important să se arate că dreptul național nu a limitat competența autorității de concurență italiene de a garanta respectarea dreptului Uniunii în materia concurenței: dimpotrivă, aceasta era (singurul) organ învestit cu competența să asigure respectarea dreptului Uniunii în materia concurenței. Spre deosebire de prezenta cauză, competența materială a autorității menționate nu se limita la o anumită categorie de cauze. Având în vedere cele de mai sus, necesitatea de a garanta eficacitatea deplină a dreptului Uniunii impunea într-adevăr în cauza CIF ca o autoritate națională de concurență să poată înlătura aplicarea unei norme naționale: în cauza respectivă, ar fi fost dificil, dacă nu chiar imposibil, ca autoritatea în discuție să asigure respectarea normelor Uniunii în materie de concurență aplicabile, dacă nu ar fi avut o astfel de competență.

79. Ne este dificil să identificăm o necesitate similară aici.

80. Odată ce o cale de atac ce ar putea necesita înlăturarea aplicării unei norme naționale a fost înaintată organului competent [High Court (Înalta Curte)], instanța respectivă poate să înlăture aplicarea unei norme naționale contrare dreptului Uniunii sau altei norme de rang superior și să pună la dispoziție orice altă cale de atac necesară pentru a pune capăt pretinsei discriminări. De asemenea, este esențial să se sublinieze că nu există o cale procedurală alternativă pentru petenți, deoarece competența de a soluționa căile de atac care necesită contestarea validității unei dispoziții legale sau care necesită înlăturarea aplicării unei dispoziții legale aparține numai High Court (Înalta Curte).

81. Din acest motiv, nu putem adera nici la argumentul conform căruia norma de competență împiedică un organ precum CRP, care are statutul de „instanță” în sensul articolului 267 TFUE [25], să asigure protecția efectivă a drepturilor care decurg din dreptul Uniunii.

82. O examinare mai atentă scoate în evidență punctul slab al acestui argument: CRP nu ar putea adresa o întrebare preliminară cu privire la chestiunea de fond dacă un instrument legislativ încalcă Directiva 2000/78, în primul rând deoarece nu este competentă să examineze astfel de cauze. În schimb, în calitate de instanță competentă să soluționeze cauza, High Court (Înalta Curte) ar fi putut formula o cerere de decizie preliminară privind compatibilitatea măsurii privind limita de vârstă.

25 Într-o cauză pe care era competent să o soluționeze, Equality Tribunal a adresat o întrebare preliminară. A se vedea Hotărârea din 18 martie 2014, Z. (C-363/12, EU:C:2014:159).

83. Un argument subsecvent a fost discutat în ședință într-o oarecare măsură. Conform celor susținute în special de CRP, în cazul în care Curtea ar stabili că norma de competență nu este contrară dreptului Uniunii, eficacitatea procedurii trimiterii preliminare reglementate de articolul 267 TFUE ar fi compromisă. Norma în discuție ar putea împiedica CRP să dea efect deplin unei hotărâri pronunțate de Curte prin care s-a stabilit că o normă de drept irlandez este contrară Directivei 2000/78.

84. În această privință, observăm că argumentul respectiv presupune ca CRP să fie competentă să soluționeze cauza respectivă. Cu toate acestea, niciuna dintre părți nu a fost în măsură să ofere un exemplu concret de situație în care să fie prezente concomitent aceste două elemente: și anume, pe de o parte, soluționarea cauzei să fie de competența CRP, întrucât nu implică o cerere care să necesite înlăturarea aplicării unei norme naționale, și, pe de altă parte, existența unei constatări a Curții care să se întemeieze pe o cerere de decizie preliminară formulată de CRP, din care să rezulte că o normă națională este incompatibilă cu Directiva 2000/78.

85. Dificultățile întâmpinate de părți în elaborarea unui exemplu concret de situație în care norma de competență ar compromite eficacitatea procedurii preliminare în temeiul articolului 267 TFUE par să aibă mai degrabă o explicație simplă: o astfel de situație poate apărea numai dacă s-ar considera că CRP ar fi competentă sau dacă ea ar depăși limitele competenței sale și ar examina o astfel de cale de atac.

c) Concluzie provizorie

86. Pot exista motive solide care să justifice repartizarea competenței între diferite organisme (judiciare) într-un anumit domeniu de drept.

87. Din ce în ce mai frecvent soluționarea conflictelor din viața de zi cu zi, cum ar fi litigiile în materie de consum și conflictele de muncă, sunt „externalizate” de la instanțele de judecată la organe specializate cu puteri (limitate) pentru a media și/sau a soluționa rapid astfel de litigii [26]. Este o practică la fel de întâlnită, precum în cazul funcționarilor cu putere de decizie din cadrul CRP, ca persoanele care soluționează astfel de litigii să nu aibă neapărat pregătire juridică. Astfel de organe sunt, fără îndoială, mai bine plasate decât instanțele de judecată să ofere soluții ieftine, rapide și eficace litigiilor de acest tip.

88. Totuși, nu toate litigiile, în special cele care implică chestiuni importante de principiu cu implicații juridice mai ample, pot fi soluționate optim de organele respective.

89. Potrivit unei jurisprudențe constante a Curții, în lipsa unei norme de drept al Uniunii în materie, revine ordinii juridice interne a fiecărui stat membru să desemneze instanțele competente (sau, după caz, organele administrative) și să reglementeze modalitățile procedurale pentru acțiunile destinate să asigure protecția drepturilor conferite justițiabililor de dreptul Uniunii [27]. Cu toate acestea, statele membre au responsabilitatea de a garanta, în fiecare caz în parte, o protecție efectivă a drepturilor respective [28]. Cu alte cuvinte, competența într-un anumit domeniu al dreptului Uniunii poate fi repartizată între diferite organe, cu condiția ca drepturile în cauză să fie protejate în mod corespunzător.

26 Aceste proceduri intră în sfera largă a termenului cuprinzător de „soluționare alternativă a litigiilor” ori „SAL”.

27 A se vedea de exemplu jurisprudența citată la nota de subsol 24 de mai sus, precum și Hotărârea din 15 aprilie 2008, Impact (C-268/06, EU:C:2008:223, punctul 44), și Hotărârea din 8 septembrie 2009, Budějovický Budvar (C-478/07, EU:C:2009:521, punctul 88 și jurisprudența citată).

28 A se vedea de exemplu Hotărârea din 9 iulie 1985, Bozzetti (179/84, EU:C:1985:306, punctul 17), Hotărârea din 18 ianuarie 1996, SEIM (C-446/93, EU:C:1996:10, punctul 32), și Hotărârea din 17 septembrie 1997, Dorsch Consult (C-54/96, EU:C:1997:413, punctul 40).

90. Asigurarea efectului deplin al normelor Uniunii prin înlăturarea, dacă este cazul, a aplicării normei naționale contrare dreptului Uniunii trebuie să se încadreze în limitele domeniilor de competență ale acestor organe. Cu alte cuvinte, un organ nu poate, în temeiul principiului supremației dreptului Uniunii, să ignore pur și simplu normele de competență care îi limitează competența materială într-un anumit domeniu de drept, astfel cum este stabilită de dreptul național.

91. Prin urmare, concluzionăm că o normă de competență precum cea în discuție în litigiul principal, care repartizează competența de judecare a unor cauze specifice între un organ constituit prin lege și o instanță de drept comun în funcție de calea de atac formulată, nu încalcă principiul supremației dreptului Uniunii și se încadrează în domeniul de aplicare al autonomiei procedurale a statelor membre.

92. În cazul în care Curtea s-ar raporta strict la textul întrebării preliminare, chestiunea ar fi soluționată. Aceasta se datorează faptului că, astfel cum reiese clar din întrebarea preliminară, instanța de trimitere a stabilit deja compatibilitatea normei de competență cu cerințele echivalenței și efectivității: într-adevăr, întrebarea adresată se întemeiază pe constatarea că norma de competență în discuție nu încalcă aceste principii [29].

93. Desigur, este adevărat că, în ultimă instanță, este de competența instanței naționale să stabilească dacă norma națională de procedură în litigiu respectă principiile echivalenței și eficacității. Cu toate acestea, având în vedere atenția acordată acestor principii de către părți, atât în observațiile lor scrise, cât și în cele orale, considerăm că este necesar să se analizeze principalele argumente invocate de părți, în ceea ce privește constatările efectuate de instanța de trimitere, în special în ceea ce privește principiul efectivității.

2. Repartizarea competenței între CRP și High Court (Înalta Curte): respectarea principiilor echivalenței și efectivității

94. Potrivit unei jurisprudențe abundente a Curții cu privire la această chestiune, modalitățile procedurale aplicabile acțiunilor destinate să asigure protecția drepturilor conferite justițiabililor de dreptul Uniunii nu trebuie să fie mai puțin favorabile decât cele aplicabile unor acțiuni similare din dreptul intern (principiul echivalenței) și nu trebuie să facă practic imposibilă sau excesiv de dificilă exercitarea drepturilor conferite de ordinea juridică a Uniunii (principiul efectivității) [30].

a) Principiul echivalenței: identificarea elementului de comparație corect

95. În hotărârea sa din 15 iunie 2017, instanța de trimitere a apreciat că norma de competență îndeplinește cerințele principiului echivalenței, întrucât exact același regim s-ar aplica oricărei cauze, indiferent dacă norma juridică pe care se întemeiază acțiunea derivă din dreptul național sau din dreptul Uniunii. Cu alte cuvinte, norma de competență în discuție s-ar aplica de asemenea și ar conferi competență High Court (Înalta Curte) într-o acțiune întemeiată exclusiv pe dreptul național [31].

96. Nu îi găsesc niciun viciu acestei constatări.

29 În cadrul întrebării preliminare se afirmă oarecum ambiguu că respectiva „cale de atac” a fost considerată conformă cu principiile echivalenței și efectivității. Cu toate acestea, în lumina hotărârii din 15 iunie 2017, se poate înțelege că instanța de trimitere a constatat că *procedura* desfășurată în fața High Court (Înalta Curte) aflată la dispoziția reclamanților în cazul în care soluționarea cererii lor nu ar fi de competența CRP respectă aceste principii.

30 A se vedea, *inter alia*, jurisprudența citată la nota de subsol 27 de mai sus.

31 Hotărârea din 15 iunie 2017, punctul 7.1.

97. Mai precis, reiese din jurisprudența Curții că se impune ca norma națională în discuție să se aplice fără distincție, adică în același fel atât acțiunilor întemeiate pe drepturi conferite justițiabililor de dreptul Uniunii, cât și celor întemeiate pe nerespectarea dreptului intern care au un obiect și o cauză asemănătoare [32]. Cu alte cuvinte, examinarea îndeplinirii cerinței echivalenței se face în două etape. Mai întâi, trebuie identificat elementul de comparație corect. Apoi, trebuie examinat dacă acțiunile întemeiate pe dreptul Uniunii sunt tratate într-un mod mai puțin favorabil decât acțiunile similare întemeiate pe dreptul național.

98. Primul și al treilea intervenient au sugerat în această privință că instanța de trimitere nu a ales cel mai adecvat element de comparație. În opinia lor, un element de comparație mai adecvat ar putea fi identificat într-o cerere în materie de discriminare întemeiată pe un motiv care nu intră în domeniul de aplicare al Directivei 2000/78 sau care nu presupune înlăturarea aplicării normelor naționale.

99. În această privință, trebuie reamintit înainte de toate că este de competența instanței naționale, care cunoaște direct modalitățile procedurale aplicabile, să verifice similitudinea acțiunilor respective din punctul de vedere al obiectului, al cauzei și al elementelor lor esențiale [33]. Considerăm, prin urmare, că Curtea poate numai în mod excepțional, în cazul în care constatarea respectivă se dovedește a fi în mod vădit eronată, să pună în discuție constatarea făcută de instanța de trimitere în ceea ce privește principiul echivalenței.

100. Nu este nevoie de o măsură atât de drastică aici. Dimpotrivă, considerăm că instanța de trimitere a ales singurul element de comparație rezonabil.

101. Potrivit unei jurisprudențe constante a Curții, principiul echivalenței nu obligă un stat membru să extindă regimul său intern cel mai favorabil la toate acțiunile introduse într-un anumit domeniu de drept [34].

102. Astfel cum se poate constata din observațiile scrise, primul și al treilea intervenient sugerează că toate cererile referitoare la egalitatea la încadrarea în muncă ar trebui să fie considerate comparabile între ele, în esență, deoarece procedurile desfășurate în fața CRP sunt mai puțin greoaie și nu presupun niciun risc financiar pentru petent.

103. În cazul în care ar fi adoptată această abordare, testul echivalenței ar fi lipsit în practică de orice scop real. Ar presupune compararea unor elemente ce nu pot fi comparate. Astfel cum ilustrează cu claritate prezenta cauză, nu toate cauzele referitoare la un anumit domeniu al dreptului sunt comparabile: căile de atac în materia discriminării în contextul încadrării în muncă pot fi diferite în ceea ce privește scopul, cauza și caracteristicile lor esențiale în funcție de *sursa* discriminării. O cale de atac poate fi formulată în fața CRP în cazul în care discriminarea provine dintr-o *practică* în contextul încadrării în muncă (de obicei, o decizie luată de angajator) [35]. În schimb, o acțiune care implică contestarea validității unei norme de drept sau care necesită înlăturarea aplicării unei norme juridice privește în principal legalitatea unui act cu putere de lege. În opinia noastră, acest aspect

32 Hotărârea din 27 iunie 2013, Agrokonsulting-04 (C-93/12, EU:C:2013:432, punctul 39 și jurisprudența citată).

33 A se vedea de exemplu Hotărârea din 29 octombrie 2009, Pontin (C-63/08, EU:C:2009:666, punctul 45 și jurisprudența citată), și Hotărârea din 12 februarie 2015, Baczó și Vizsnyiczai (C-567/13, EU:C:2015:88, punctul 44 și jurisprudența citată).

34 Hotărârea din 26 ianuarie 2010, Transportes Urbanos y Servicios Generales (C-118/08, EU:C:2010:39, punctul 34 și jurisprudența citată). În orice caz, ce reprezintă o normă procedurală „defavorabilă" este, în ultimă instanță, o problemă de punct de vedere. A se vedea în această privință Hotărârea din 12 februarie 2015, Baczó și Vizsnyiczai (C-567/13, EU:C:2015:88, punctele 46 și 47), în ceea ce privește chestiunea dacă, pe de o parte, desemnarea instanțelor superioare ierarhic de a judeca anumite tipuri de acțiuni și, pe de altă parte, diferitele regimuri aplicabile cheltuielilor de judecată aferente procedurilor comparate pot fi privite ca „nefavorabile".

35 Înțelegem că această categorie ar include, de exemplu, refuzul de a promova un lucrător din cauza unuia dintre motivele de discriminare interzise, refuzul de a acorda o mărire de salariu unui lucrător pentru motive discriminatorii sau refuzul de a face amenajări corespunzătoare la locul de muncă și de a adapta sarcinile pe care urmează să le îndeplinească un lucrător cu handicap.

reprezintă o diferență crucială și nu ar trebui să fie trecut cu vederea. Diferențele dintre normele procedurale aplicabile acțiunilor introduse în fața CRP, pe de o parte, și a High Court (Înalta Curte), pe de altă parte, sunt explicate tocmai de diferența inerentă tipurilor de acțiuni pe care aceste organe au competența să le soluționeze [36].

104. Cu alte cuvinte, elementul de comparație cel mai adecvat, astfel cum a fost stabilit de instanța de trimitere, trebuie să fie o acțiune formulată în fața High Court (Înalta Curte) exclusiv pe baza normelor de drept național.

b) Principiul efectivității: necesitatea de a formula mai multe acțiuni pentru a valorifica drepturile care decurg din dreptul Uniunii

105. Potrivit unei jurisprudențe constante, examinarea efectivității trebuie să aibă în vedere locul pe care respectiva prevedere îl ocupă în ansamblul procedurii, modul de desfășurare și particularitățile acesteia în fața diverselor instanțe naționale, considerate împreună [37].

106. În hotărârea sa din 15 iunie 2017, instanța de trimitere a examinat, *inter alia*, competența High Court (Înalta Curte) în administrarea probelor, regimul cheltuielilor de judecată, caracterul contradictoriu al procedurii în fața instanței respective și competența High Court (Înalta Curte) de a adopta orice măsură necesară pentru a asigura protejarea drepturilor garantate de dreptul Uniunii. După examinarea acestor caracteristici ale procedurii în fața High Court (Înalta Curte), instanța de trimitere a ajuns la concluzia că norma de competență respectivă îndeplinește cerințele de efectivitate [38].

107. Cu toate acestea, instanța de trimitere nu a examinat în mod expres dezavantajele procedurale care pot fi generate de necesitatea de a repartiza judecarea unei acțiuni între două organe, o chestiune examinată de Curte în Hotărârea Impact [39]. Hotărârea menționată a fost discutată pe larg în ședință. Prin urmare, considerăm că sunt utile câteva observații cu privire la acest aspect.

108. Cauza Impact privea o normă de procedură care impunea petenților să formuleze mai multe acțiuni pentru a valorifica drepturile conferite de Directiva 1999/70 [40]. Mai precis, dreptul irlandez prevedea că cererile referitoare la munca pe durată determinată întemeiate pe legea de transpunere a directivei respective puteau fi formulate în fața „rights commissioner” (o instanță specializată), în timp ce pretențiile întemeiate în mod direct pe această directivă (cu alte cuvinte, pretenții care se raportau la o perioadă ulterioară expirării termenului de transpunere, dar anterioară datei la care Irlanda și-a îndeplinit obligațiile) trebuiau formulate în fața High Court (Înalta Curte).

36 Din probele de la dosar rezultă că procedura în fața CRP are un caracter inchizitorial, în timp ce procedura în fața High Court (Înalta Curte) este contradictorie. În plus, regimul cheltuielilor de judecată este diferit: într-o procedură în fața High Court (Înalta Curte), un petent riscă să fie obligat la plata cheltuielilor de judecată, în timp ce în procedura în fața CRP nu se poate întâmpla așa ceva. Acest lucru se datorează faptului că părțile pot fi reprezentate de un avocat, dar funcționarul cu putere de decizie nu are competența de a obliga la plata cheltuielilor de judecată. În plus, funcționarii cu putere de decizie au puteri limitate în a constrânge martorii să depună mărturie, iar depunerea înscrisurilor și a probelor nu se face sub jurământ. În plus, deoarece prin statut i se conferă CRP doar competențe de judecată limitate, un funcționar cu putere de decizie nu poate dispune introducerea altor părți în cauză.

37 A se vedea printre altele Hotărârea din 14 decembrie 1995, Peterbroeck (C-312/93, EU:C:1995:437, punctul 14), Hotărârea din 13 martie 2007, Unibet (C-432/05, EU:C:2007:163, punctul 54), și Hotărârea din 8 septembrie 2011, Rosado Santana (C-177/10, EU:C:2011:557, punctul 92 și jurisprudența citată).

38 Hotărârea din 15 iunie 2017, punctele 7.2 și 7.16.

39 Hotărârea din 15 aprilie 2008, Impact (C-268/06, EU:C:2008:223, punctul 51).

40 Directiva 1999/70/CE a Consiliului din 28 iunie 1999 privind Acordul-cadru cu privire la munca pe durată determinată, încheiat între CES, UNICE și CEEP (JO 1999, L 175, p. 43, Ediție specială 5, vol. 5, p. 129).

109. În hotărârea sa, Curtea a considerat de la bun început că o cerere întemeiată pe o încălcare a măsurii de transpunere a directivei și o cerere întemeiată direct pe directiva menționată intră în sfera de aplicare a aceleiași căi de atac [41]. În pofida temeiurilor juridice distincte în mod formal, ambele cereri vizau, cu alte cuvinte, protecția acelorași drepturi derivate din dreptul Uniunii [42].

110. Curtea a considerat că, atunci când legiuitorul irlandez a ales să acorde unor instanțe specializate competența (deși opțională) de a judeca cereri întemeiate pe legea de transpunere a Directivei 1999/70, ar fi contrară principiului efectivității impunerea unei obligații în sarcina petenților de a sesiza în paralel o instanță de drept comun cu o cerere distinctă, în vederea valorificării drepturilor care i-ar putea fi conferite în mod direct de către însăși această directivă. Această afirmație ar fi în special adevărată dacă o astfel de obligație ar fi considerată de instanța națională că are drept rezultat pentru particularii vizați producerea de inconveniente procedurale în special în materie de cheltuieli de judecată, de durată, de norme privind reprezentarea, de natură să facă excesiv de dificilă exercitarea drepturilor întemeiate pe directiva menționată [43].

111. Hotărârea menționată a Curții confirmă și dezvoltă, în esență, o orientare constantă a jurisprudenței referitoare la aplicarea principiului efectivității. Curtea a sancționat dezavantajele procedurale ale obligației de a formula cereri diferite într-o situație în care legiuitorul a acordat competență unei instanțe specializate de a examina o cerere întemeiată pe legea națională de transpunere a directivei, însă în care același organ nu putea judeca o cerere întemeiată pe directiva însăși.

112. Este important să se interpreteze constatarea Curții în contextul corect. Constatarea cu privire la inconveniente procedurale a fost făcută în contextul specific al unei obligații de a introduce mai multe cereri pentru a valorifica, în esență, aceleași drepturi care decurg din dreptul Uniunii (dar pentru perioade de timp diferite). Având în vedere acest aspect specific al Hotărârii Impact, în opinia noastră, ar fi incorect să se interpreteze constatarea Curții cu privire la principiul efectivității în sensul că impune aplicarea, într-o manieră generală, a oricărei norme de competență într-un anumit domeniu al dreptului, care prevede repartizarea competenței între diferite instanțe în care normele de procedură nu sunt la fel de favorabile petenților.

113. Într-adevăr, nu trebuie uitat că jurisprudența Curții prevede că normele naționale de procedură nu trebuie să facă *excesiv* de dificilă exercitarea drepturilor conferite de dreptul Uniunii. Aceasta *nu* impune ca toate cauzele dintr-un anumit domeniu de drept să fie tratate în același mod de o instanță de judecată sau de un organ, cu aplicarea normelor de procedură cele mai favorabile pentru petent [44].

114. Spre deosebire de împrejurările care au stat la baza Hotărârii Impact, legiuitorul irlandez nu a conferit CRP competența (opțională) de a examina cauze care, în mod obișnuit, intră în competența High Court (Înalta Curte). Există, în schimb, o repartizare clară a competențelor între CRP și High Court (Înalta Curte).

115. Din decizia de trimitere reiese că litigiul aflat pe rolul instanței de trimitere privește o cale de atac referitoare la discriminarea rezultată din măsura privind limita de vârstă, care este o normă de drept derivat. În procedura principală nu s-a formulat nicio pretenție legată de o discriminare care să intre în competența CRP. Într-o astfel de situație, repartizarea competențelor între CRP și High Court (Înalta Curte) nu este, în opinia noastră, criticabilă: nu există o altă cale procedurală pentru

41 Hotărârea din 15 aprilie 2008, Impact (C-268/06, EU:C:2008:223, punctul 50).

42 Concluziile avocatului general Kokott prezentate în cauza Impact (C-268/06, EU:C:2008:2, punctul 58).

43 Hotărârea din 15 aprilie 2008, Impact (C-268/06, EU:C:2008:223, punctul 51).

44 A se vedea în acest sens Hotărârea din 12 februarie 2015, Baczó și Vizsnyiczai (C-567/13, EU:C:2015:88, punctele 51 și 52 și jurisprudența citată).

reclamanți în afara celei desfășurate în fața High Court (Înalta Curte). Considerăm că, în orice caz, o repartizare a competențelor asigură soluționarea eficientă a cauzelor care necesită înlăturarea aplicării dreptului național, având în vedere că, în asemenea situații, petenții nu trebuie să se adreseze mai întâi CRP.

116. Fără îndoială, absența unei căi procedurale alternative pentru petenții care se consideră lezați de un instrument legislativ explică de ce instanța de trimitere nu a examinat normele de competență în lumina Hotărârii Impact a Curții.

117. Cu toate acestea, nu pare imposibil să apară o situație în care un petent formulează o cerere pretinzând că a fost victima unei discriminări (interzise de Directiva 2000/78) nu numai pe baza unei norme juridice, *ci și* ca urmare a practicilor angajatorului. Dacă, într-o astfel de situație, CRP reține competența de a examina o parte a unei astfel de căi de atac, considerăm că cele reținute de Curte în Hotărârea Impact trebuie să se aplice integral. Dacă, în schimb, competența High Court (Înalta Curte) exclude competența CRP, ceea ce înseamnă că aceasta din urmă nu are *nicio* competență [și se consideră că High Court (Înalta Curte) are competență exclusivă de a examina calea de atac în integralitatea sa], cele reținute de Curte nu par a fi relevante.

118. Examinarea acestor aspecte nu este totuși de competența Curții: corecta interpretare a normelor naționale relevante cu privire la repartizarea competenței între CRP și High Court (Înalta Curte) într-un astfel de context este de competența instanței de trimitere.

119. În consecință, concluzionăm că dreptul Uniunii nu se opune unei norme de competență precum cea în discuție în procedura principală, care repartizează competența de judecare a unor cauze specifice între un organ constituit prin lege și o instanță de drept comun (stabilită în temeiul Constituției) în funcție de natura căii de atac formulate, cu condiția să nu existe o competență alternativă pentru soluționarea aceleiași căi de atac.

IV. Concluzie

120. În lumina tuturor considerațiilor care precedă, propunem Curții să răspundă la întrebarea adresată de Supreme Court (Curtea Supremă, Irlanda) după cum urmează:

„Dreptul Uniunii nu se opune unei norme de competență precum cea în discuție în procedura principală, care repartizează competența de judecare a unor cauze specifice între un organ constituit prin lege și o instanță de drept comun în funcție de natura căii de atac formulate, cu condiția să nu existe o competență alternativă pentru soluționarea aceleiași căi de atac.”